

Door Onno Boonstra

ARCHEOLOGIE VAN DE WIJK 14 (WIJKKRANT 2023-4)

Oorlogsschade 1

Oorlogsschade in de Potgieterstraat, gezien vanaf de Vondellaan, mei 1945. Op de voorgrond de beschadigde panden Vondellaan 36 en 38. Gelders Archief 1523_148-0318

Arnhem was na de slag om Arnhem en de daaropvolgende evacuatie van de meeste inwoners in september 1944 een vrijwel lege stad geworden. In de binnenstad werkten enige honderden Nederlandse dwangarbeiders langs de Rijnkade en Onderlangs om er loopgraven en schuttersputjes aan te leggen. En in de verre buitenwijken van de stad verbleven nog enige duizenden Arnhemmers: op Schaarsbergen, op de Geitenkamp en op Bronbeek.

Voor het overige was Arnhem het terrein van Nederlandse SS-ers en Duitse Wehrmachtsoldaten. Op verschillende plaatsen in de stad, zoals bij de Saksen-Weimar kazerne en de ENKA-fabriek aan de Velperweg, hadden ze militaire versterkingen aangebracht om een eventuele aanval van de geallieerde vijand het hoofd te bieden.

Toen de geallieerden begin april 1945 de Rijn bij Emmerik waren overgestoken en zonder veel problemen de Liemers, de Achterhoek en Twente hadden bevrijd, bogen Canadese en Britse eenheden af naar het westen om via Westervoort en Zutphen op te rukken richting de vesting Holland. In de avond van 12 april 1945 begonnen vanuit Westervoort honderden kanonnen vanuit Westervoort een spervuur aan mortieren en granaten af te vuren op Arnhem. Tientallen bommenwerpers wierpen tegelijkertijd hun bommen af. Naar schatting zo'n 70.000 granaten kwamen op de stad terecht. Honderden huizen brandden af, duizenden woningen werden beschadigd. Na de IJssel te hebben overgestoken rolden tientallen tanks door de Arnhemse straten,

hielden bij elke straathoek stil en schoten met hun 75 mm kanonnen dwars door huizen heen om eventuele sluipschutters uit te schakelen.

Het is geen wonder dat de schade groot was. Toen op 11 mei 1945, zes dagen na de bevrijding van Nederland, de Algemeen Gemachtigde voor den Wederopbouw aan het Arnhemse gemeentebestuur vroeg om een overzicht van vernietigde en beschadigde panden, luidde het antwoord dat er van de 24.106 woningen in de gemeente er 2.951 vernietigd, 911 zwaar en 20.088 minder zwaar beschadigd waren. Slechts 151 woningen hadden de beschietingen ongeschonden doorstaan.

Ook in onze wijk werden veel huizen verwoest en beschadigd. Van de 654 woningen bleken er 45 platgebombardeerd of kapotgeschoten, en negen zeer ernstig beschadigd. De Vondellaan was absoluut gezien het zwaarst getroffen: de huisnummers 57-87 en 60-72 waren totaal verwoest, terwijl Vondellaan 38 door een granaatinslag voor de helft was weggevaagd. In relatieve zin had de Van Remagenlaan het zwaarst onder de beschietingen te lijden gehad: vier van de zeven woningen in die straat waren onbewoonbaar geworden. Van de negen zwaar beschadigde woningen lagen er drie in de P.C. Hooftstraat (de nummers 22, 24 en 26), twee in de Brederostraat (nummer 2 en 18) en de overige in de Da Costastraat (nummer 9), de Vondellaan (nummer 36) en de Jac. Perkstraat (nummer 11). Vosmaerstraat 10 was een paar maanden eerder al zwaar beschadigd geraakt, maar dat was het gevolg van een voltreffer op de huizen 5 en 7 aan de overkant van de straat. Het kan een bom- of granaatinslag zijn geweest, maar sommige deskundigen houden het op het neerstorten van een V-1. Van dit Duitse vernietigingswapen werden tussen december 1944 en februari 1945 enige honderden vanaf lanceerinrichtingen in de buurt van Harfsen (Gld) afgeschoten in de richting van Antwerpen, waarbij Arnhem onder de aanvliegroute lag. De raketmotor liet het echter regelmatig afweten, met als gevolg dat er onderweg heel wat V-1-raketten zijn neergekomen. Eén zo'n V-1 zou dan Vosmaerstraat 5-7 hebben getroffen en volledig hebben verwoest.